

KNJIŽEVNOST

IZ SLOVENSKE IN DRUGE
JUGOSLOVANSKE KNJIŽEVNOSTI

Geografski zbornik XXVII-1987

Ta številka je rahlo debelejša od prejšnje (GZ 1986) in premore 202 strani, čeprav prinaša le tri razprave. Prvi dve dokazujeta, da je doseglo načrtno raziskovanje hribovskih kmetij, s katerim se sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU pod vodstvom znan. svetnika SAZU Draga Mezeta ukvarjajo že desetletje in ki se je začelo v Gornji Savinjski dolini, tudi že Posočje. Prva od teh dveh razprav je Draga Mezetar Hribovske kmetije na Idrijskem in Cerkljanskem (64 strani). Metodologija obravnave je podobna kot pri prejšnjih Mezetovih razpravah. Le klimi je avtor to pot namenil več prostora. Skupaj z drugimi naravnogeografskimi razmerami obsega enajst strani ali petino vse razprave. Večino zavzema analiza pogojev za gospodarjenje in gospodarskega ter prebivalstvenega stanja na kmetijah. Za vsako je avtor zbral več deset kazalcev, ki pa so tabelarno prikazani le po naseljih. Ker so po enotni metodologiji doslej obdelane okoli tri četrtine regij z raztreseno hribovsko poselitvijo, je lahko avtor povprečke idrijske občine primerjal z doslej že preučeniimi predeli. Izkazalo se je, da je gospodarjenje kmetij v idrijski občini manj naslonjeno na izkoriščanje gozda, da so kmetije nadpovprečno živinorejske, posest pa je podpovprečna, nadpovprečen dohodek odpade na zaslužek zdoma, v prevladi pa niso samotne kmetije, temveč zaselki. Ob stavku »Na kmetiji je v splošnem 1,7-krat več nekmečkega od kmečkega prebivalstva« (str. 53) pa se vprašamo, katera raba je primernejša, »kmečko prebivalstvo« ali »kmetijsko prebivalstvo«. Drug terminološki pomislek je glede imena Idrijske planote namesto ustaljenega Idrijsko hribovje. Meze je namreč ozemlje idrijske občine razdelil na štiri regije: Cerkljansko hribovje, Javornik oziroma Javorniška planota, Črnovrška planota z Godovičem in Idrijske planote. Med slednje Meze pod črto na str. 9 navaja Vojskarsko, Šebrejsko, Dolsko, Ledinsko in Vršniško planoto. O (ne)upravičenosti regionalnega imena Vojskarska (in posredno Šebrejska) planota razpravlja GV 1987 na str. 15. in 16. Ker Dolsko, Ledinsko in Vršniško planoto veči del ne oddalja Idrija, jih ne kaže uvrstiti med Idrijske »planote« (Meze pravi, da je pridevnik od Idrije idrijski, od Idrije pa idrijski). Sama opredelitev Idrijskega hribovja za Idrijske planote v ožjem smislu besede ni usklajena z mnenjem v drugem stavku v uvodu razprave, ki govori o močno razgibanem in intenzivno razčlenjenem reliefu, kar tudi drži.

Po metodični plati se Mezetovi razpravi vidi, da jo je pisal rutiniran geograf-specialist za hribovsko kmetijstvo.

Milan Orožen Adamič je z razpravo Hribovske kmetije na severni strani Poljanske doline (45 strani) zapolnil prostorsko vrzel, ki je nastala v Škofjeloškem hribovju po Mezetovi obdelavi hribovskih kmetij v Selški dolini (Loški razgledi 33,

1986). Prikazane so kmetije severno od Poljanske Sore in vzhodno od potokov Podosojnica in Hobovščica. Podobno kot prej Meze je tudi Milan Orožen Adamič ugotovil odstopanja od že objavljenega povprečja za druge slovenske predele. Govorijo o manjši pomembnosti pašne živinoreje, o nadpovprečnem pomenu gozda za preživetje, dobri mehanizaciji obdelovanja in visokem deležu čistih kmetij (27,9%), to je takih, kjer noben član družine ni zaposlen zdoma.

Skupno za kmetije v idrijski občini in severno od Poljanske Sore je nadpovprečno visok delež kmetij z negotovim nasledstvom, takih, ki nimajo naslednika ali so že propadle v bližnji preteklosti. V idrijski občini je takih kmetij skupno 57 %, na severni strani Poljanske doline pa 51 %, kar pomeni skupno 585 kmetij. Tako visok delež pa postavlja pred uralbo težko vprašanje, ki zahteva odgovor.

Razprava Draga Perka. Pokrajina in raba v Pokoklju. Primer računalniškega ugotavljanja povezanosti pokrajinskih prvin (88 strani), utira nova pota v regionalni geografiji. Splete pokrajinskih prvin oz. kategorij, ki tvorijo tako imenovano regionalno strukturo, smo v regionalni geografiji doslej večidel le opisovali ali dokazovali z enostavnimi statističnimi kazalci in le redko iskali prostorsko sovpadanje tudi s pomočjo slikovnega gradiva. Perko pa je vse te dejavnike stavil v računalnik. Prvi del njegove študije je izšel z naslovom Povezanost prebivalstva v Pokoklju z nadmorsko višino in naklonom v GV LIX. 1987. Drugi del, v katerem je v ospredju raba tal, pa je objavljen v GZ XXVII. Prepustimo kar avtorju da pove, kaj prinaša razprava: ugotavljanje pomembnosti pokrajinskih prvin glede na povezanost s posameznimi vrstami (kategorijami) rabe tal in rabo v celoti (rangiranje pokrajinskih površin glede na stopnjo povezanosti), iskanje višine odvisnosti kategorij rabe tal od pokrajinskih prvin (rangiranje kategorij rabe glede na stopnjo povezanosti). Te povezave nakazujejo tudi odnose med pokrajinskimi prvinami. Ta opredelitev je domala dobesedno prepisana iz uvoda študije (str. 119), da bi videli način izražanja, na katerega močno vpliva računalniški jezik, ki ga starejše generacije geografov niso navajene. Te se bodo tudi vprašale, ali ni mogoče najti preprostejših izrazov za morfolokse, lito-lokse, klimatokse, pedokse, fitokse in ekokse, ki jih je razprava polna. Kdor pozna porečje Kokre, se bo morebiti vprašal, ali je mogoče, da doseže raba tal v odnosu do ekokse korelacijski koeficient komaj 0,47 (str. 198). Toda pri »računalniški« geografiji morajo ugovori sloneti na izboljšani računalniški metodi.

Čez leta bomo verjetno ugotovili, da je bil Perko, potem ko smo v slovenski geografiji računalniško obravnavali nekatere probleme, prvi, ki je računalniško preverjal regionalno strukturo kot celoto in jo tudi prvi s to metodo dokazal. Pri naravno-geografskih prvinah so te povezave tudi vzročno pogojene. Kaj takega ni mogoče trditi za zveze med naravnogeografskimi in sociogeografskimi prvinami, ki so nekatere tudi pritegnjene v obravnavo. Tu pa brez lokalne obdelave vsakega primera posebej ne moremo reči, ali je na primer naselje pritegnila zemlja, ugodna za obdelovanje, prometnica in drugo, ali pa so njive nastale ob naselju, ker jih je naseljenec potreboval. Tu pa računalnik pri iskanju vzročnih povezav odpove.

Ivan Gams

Geographica Slovenica 18 in 19. Pokrajinski učinki človekovih dejavnosti na življenjsko okolje, Jugoslovansko posvetovanje z mednarodno udeležbo, Bled 21. do 24. sept. 1987, Inštitut za geografijo univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 1987, 1988.

Zadnji dve številki imata enak naslov. Obe prinašata namreč prispevke s posvetovanja pod zgornjim naslovom, ki je bil na Bledu jeseni 1987. Poleg jugoslovanskih